

Al voltant d'una peça

Placa de bronce
catastral de *Ilici*

Mayo - Septiembre 2011 . Alicante

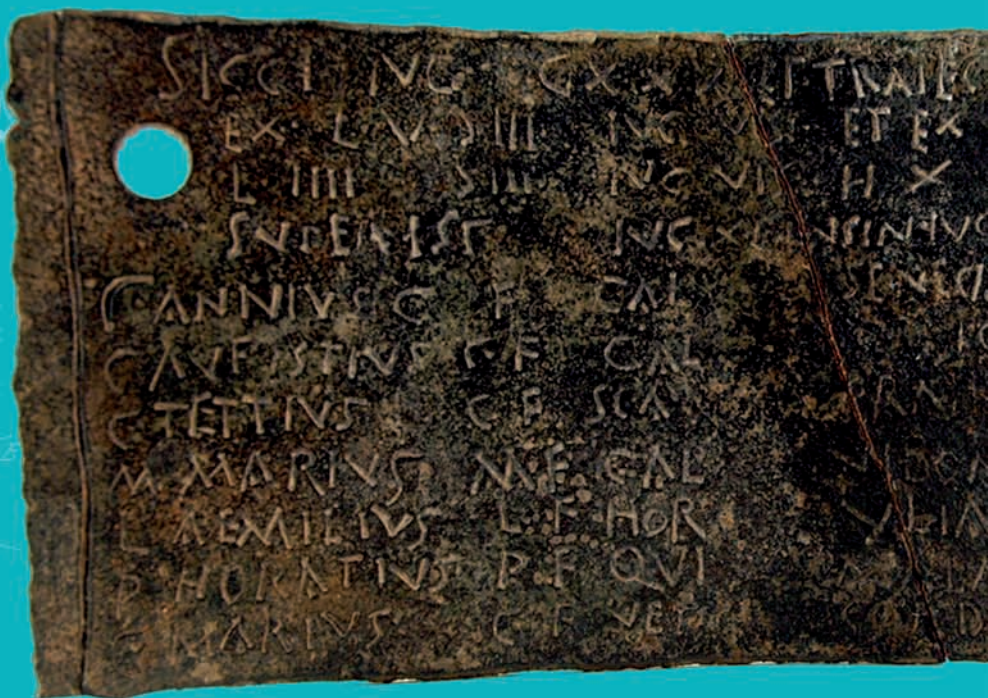
Un paisaje milenario

Parcelación agraria y colonos en *Ilici*

An Ancient Landscape
Colonists and Plots of Land in *Ilici*

Un paisatge mil·lenari

Parcel·lació agrària i colons a *Ilici*

MUSEO EUROPEO DEL AÑO 2004

MARQ

MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ALICANTE

DIPUTACIÓN DE ALICANTE

Un paisaje milenario

Parcelación agraria y
colonos en *Ilici*

MUSEO EUROPEO
DEL AÑO 2004

MARQ

MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ALICANTE

DIPUTACIÓN
DE ALICANTE

L'Alcúdia

Publicación de la exposición “**Un paisaje milenario. Parcelación agraria y colonos en Ilici**” en la que se ha expuesto la placa catastral de bronce de *Ilici*.

Mayo - Septiembre de 2011

En pocos lugares se han conservado dos documentos excepcionales de la Historia Antigua de una ciudad. Un testimonio tan vasto como son las huellas de un sistema racional de explotación del territorio instaurado hace dos milenios y que hoy aún podemos reconocer, y que debemos proteger de su desaparición por las grandes transformaciones del paisaje actual debido a las obras públicas y los cambios de la agricultura tradicional; y un pequeño testimonio en tamaño como es el registro con nombres, apellidos y origen de algunos de los que ocuparon esas tierras para labrarse un futuro en la recién nacida colonia de *Ilici*, la antecesora romana de Elx/Elche.

Figura 1. Fotografía del Camp d'Elx con los vestigios de la parcelación.

- 1 La Alcudia
- 2 Núcleo Medieval de Elche
- 3 Filet de Foracarretera de Elche/Dolores
- 4 Camí de Vizcarra
- 5 Camí d'Alborrocat

Figura 2. Detalle de las centurias conservadas junto a La Alcudia.

En el campo de Elche se conservan vestigios de la parcelación que los romanos realizaron hace más de 20 siglos. Si observamos una fotografía aérea se aprecian una serie de caminos alrededor de la Alcudia, el solar de la ciudad romana de *Illici*, con un trazado rectilíneo que se cruzan en ángulo recto y que en algún caso forman un cuadrado perfecto (fig. 1 y 2). Son los restos de la *pertica* o división de tierras para su asignación a colonos durante los últimos decenios del siglo I a. C. En muchas zonas del Imperio como el Norte de Italia, Norte de Africa, las Galias, hay restos muy bien conservados de tales parcelaciones trazadas por los agrimensores romanos. También en Hispania existen huellas alrededor de importantes ciudades como *Emporiae* (Empúries), *Emerita Augusta*

(Mérida) o *Valentia* (Valencia), aunque la mejor preservada de todas las peninsulares es la que existe en Elche. Medidos los cuadrados delimitados por caminos y parcelas al E de la Alcudia, se comprueba que tienen 710 metros de lado, es decir, de 237 pies de 29'96 cm. Se trata de centurias, la unidad mayor de la parcelación. En la agrimensura romana, las centurias se dividían en 400 *actus* cuadrados (20 por lado), *heredia* (que comprendían cuatro *actus*), *iugera* (2 *actus*), que era la medida que correspondía a la cantidad de terreno estimada que se podía labrar en un día (como la yugada en castellano o jovada en valenciano). Una centuria por tanto tenía 200 *iugera* (en singular *iugerum*).

Sintéticamente, el procedimiento de parcelación, nacía del trazado de dos grandes ejes perpendiculares N-S y E-O, llamados *cardo máximo* y *decumano máximo* respectivamente mediante la groma, un instrumento metálico en forma de cruz paralela al terreno elevada mediante un asta clavada al suelo y de cuyos brazos penden hilos (tensados con pesas de plomo) que, alineados los pares de cada dirección, marcaban ambas las líneas básicas (fig. 3). El punto de partida o intersección de los ejes era llamado *locus gromae*. Desde el *cardo* y *decumano* máximos

Figura 3. Recreación de la parcelación del terreno alrededor de Ilici con la groma. Al fondo la sierra de Crevillente.

se trazaban otros *cardines* y *decumani* paralelos que formaban la retícula y que eran caminos principales para el acceso a las parcelas agrarias.

En la parcelación de Elche la alineación tiene una desviación de 7'5° respecto al norte y los ejes principales están discutidos. Algunos autores piensan que el *cardo máximo* (casi paralelo al río Vinalopó), y que sería la *Via Augusta* o camino principal del oriente de Hispania, está fosilizado en la actual calle Filet de Fora, al este del núcleo medieval de Elche y en su prolongación con la carretera Elche-Dolores, mientras que el *decumano máximo* sería el Camí de Vizcarra a pocos metros al norte de la ciudad romana.

Figura 4. Actual camí de Vizcarra. Uno de los *decumani* conservados de la centuriación.

Por tanto, la intersección de los dos ejes se situó cerca del NO del núcleo urbano. Otros investigadores sin embargo sostienen que el eje N-S es el Camí d' Alborrocat al oeste de la Alcudia y que el perpendicular queda conservado también en el actual Camí de Vizcarra (fig. 4) o en lo que hoy es un camino y límites parcelarios junto al lado sur de *Ilici* (fig. 5). Lo que queda claro es que ésta quedó incluida en el interior de una centuria y que sus ejes

Figura 5. Fotografía aérea de La Alcudia. Vista hacia el norte. A la derecha el Camí d' Alborrocat, uno de los *cardines* de la centuriación.

principales no constituyeron las vías principales del núcleo urbano. Esta situación se podría haber dado si, por ejemplo, la ciudad y el parcelario se hubieran creado *ex novo* y al mismo tiempo, como ocurre en otros lugares del territorio romanizado.

Se estima que la superficie mínima afectada por la centuriación de *Ilici* alcanzó las 60 centurias, 6 E-O y 10 N-S, es decir, una extensión de algo más de 3.000 hectáreas. Sin embargo, trazas de caminos y parcelas con la orientación documentada rebasan aquella delimitación lo que lleva a algunos autores a suponer una mayor extensión, 225 centurias (que

Figura 6. Moneda de *Ilici* con emblemas militares.

sobrepasarían las 11.000 hectáreas), e incluso más, prolongándose a varios km. de La Alcudia llegando a alcanzar Crevillent al oeste, Santa Pola al este y el Fondó de les Neus al norte. Sea como fuere el alcance del terreno parcelado, un viajero que llegara por el interior, desde las elevaciones de la sierra del Tabaià contemplaría a sus pies un paisaje transformado con rotundidad por la mano del hombre, en forma de ordenada y racional retícula cuadrículada.

Es muy probable que la centuriación de Elche se trazara en el momento en que el viejo asentamiento ibérico se convirtió en colonia romana. Este es un rango jurídico privilegiado por el que la comunidad se rige autónomamente por instituciones romanas (magistraturas, senado), y a menudo motivado por la instalación de inmigrantes que disfrutaban de la ciudadanía, normalmente veteranos de guerra a los que les asignan trozos de tierra, como premio a sus servicios y, por esta razón, el territorio inmediato de la colonia quedaba parcelado.

En el caso de *Ilici* hay dos documentos que prueban la instalación de foráneos en sus tierras. El más importante y explícito está grabado en una placa de bronce de la que nos ocuparemos a continuación. El otro se deduce por una serie de monedas acuñadas en *Ilici* en las que en una de sus caras aparecen emblemas legionarios de la época del emperador Augusto que indicarían el establecimiento de veteranos de las guerras cántabras.

Sin embargo, apoyándose en argumentos históricos y las emisiones de monedas (fig. 6), algunos investigadores piensan que hubo dos fundaciones de la colonia con sendos momentos de instalación de licenciados. La primera poco después de la muerte de César (hacia el año 42-43 a. C.) por la que recibiría el apelativo de *Iulia* y otra, antes referida, en tiempos de Augusto (entre el 26 y el 19 a. C.) que explicaría el nombre también de *Augusta*.

Es evidente que la mayor parte de la parcelación romana ha desaparecido del paisaje del Camp d'Elx. Nada permanece inmutable. Hoy, a pesar de los vestigios alrededor de la Alcudia la trama caminera muestra una dirección predominantemente radial que converge, a ambos lados del río Vinalopó, en el actual núcleo urbano de Elche. El catastro romano, abandonado, quedó deformado por el cambio de viario a partir de la fundación de *Ils*, la villa islámica, a finales del siglo X, a 3 km. al norte de la ciudad romana (fig.7).

Figura 7. Trazas de la parcelación romana conservadas y caminos actuales en el Camp d'Elx.

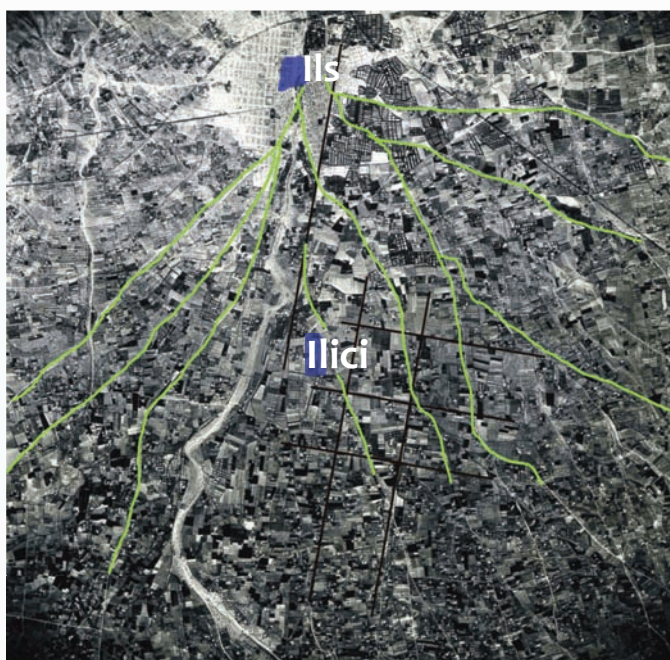

Figura 8. Placa de bronce de La Alcudia

Relacionado con el parcelario fosilizado en el Camp d'Elx se conserva en el Museo Monográfico de La Alcudia un documento excepcional hallado en las excavaciones del yacimiento realizadas en 1996 (fig. 8). Se trata de una inscripción en latín grabada sobre una placa de bronce de forma rectangular, ligeramente curvada, de 9 cm. de longitud, 22'5 cm. de anchura y 0'2 cm. de espesor. En el ángulo superior izquierdo aparece un orificio circular y junto al borde izquierdo el texto está delimitado por un surco. Se trata de parte de un registro que estaría clavado en la pared de un espacio público de la colonia de *Ilici*. En esta pieza se describe la asignación de lotes de tierra a 10 individuos de diversa procedencia. La mayoría de los autores que han estudiado la placa piensan que es fragmento de una *sortitio*, es decir el resultado del sorteo de las parcelas. El texto no está desprovisto de dificultades de traducción e identificación de abreviaturas y de ahí las diferentes propuestas de interpretación vertidas en varios artículos especializados. Los problemas están centrados en las 4 líneas superiores de la mitad izquierda en las que se consignan los lotes a repartir. El texto latino tal cual está expresado reza:

SICCI IVG CXXX ET TRAIECT
EX LV) III IVC VI S ET EX
L IIII) III IVC VI S H X
SVPERIST IVC XI IN SIN IVC XIII

La transcripción completa, con el desarrollo de las abreviaturas es:

SICCI IVGERA CXXX ET TRAIECTVS
EX LIMITE V \curvearrowright (cardine) III IVGERA VI SEMIS ET EX
LIMITE IIII \curvearrowright (cardine) III IVGERA VI SEMIS
HOMINIBUS X
SVPEREST IVGERA XI IN SINGULOS IVGERA XIII

Una traducción propuesta sería:
(Se reparten) 130 yugadas de tierra de secano y las travesías.

Desde el decumano 5º, cardo 3º, 6 yugadas y media y desde el decumano 4º, cardo 3º, 6 yugadas y media. Para 10 hombres. Sobran 10 yugadas. Para cada uno 13 yugadas:

A continuación se relacionan los beneficiarios del reparto.

- 1 Propuesta de la ubicación de tierras al noroeste de La Alcudia (Casco urbano de elche).
- 2 Propuesta de ubicación de la asignación de tierras al suroeste de La Alcudia (Partida de la Foia).

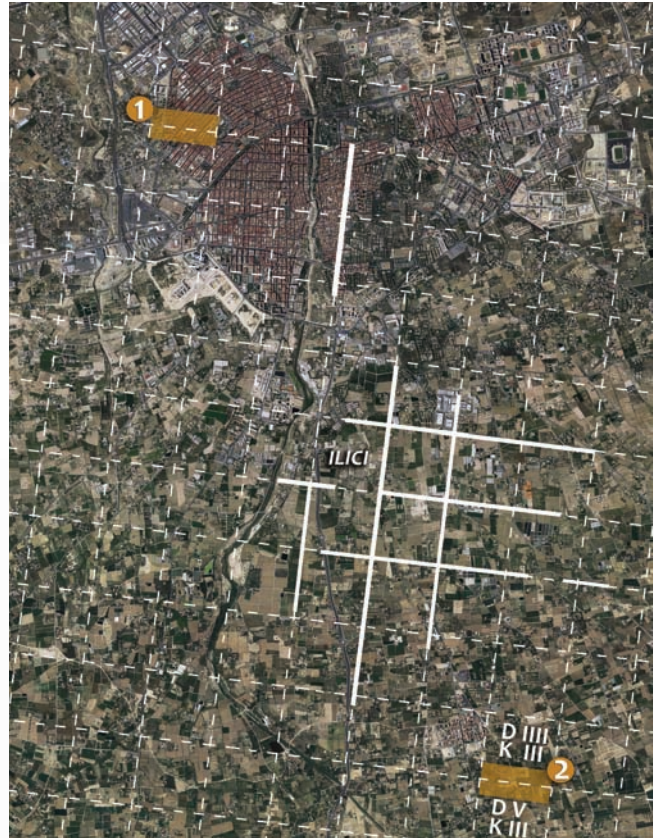

Figura 9. Localizaciones de las parcelas referidas en la placa de bronce.

La mención a los *cardines* y *decumani* (es decir, los ejes N-S y E-O que delimitan las centurias) localizan los lotes de tierra en el conjunto de la *pertica*. Pero faltan en la inscripción otras señas concretas de ubicación en las regiones o cuadrantes de la centuriación, que indicaban a la derecha o izquierda (*dextra, sinistra*) del decumano y o la parte de aca o de allá del cardo máximo (*cirta, ultra*). Sin embargo, la mención del tipo de tierra, *sicci*, de secano, para algunos autores, señalaría su situación en la tercera centuria de la margen derecha del río Vinalopó, terrenos tradicionalmente de agricultura sin regadío. Otros investigadores sitúan este reparto en la misma margen pero en el extremo NO del conjunto de tierras parceladas. Se basan en el detalle del orificio y el surco de la placa que indicaría su posición en el ángulo superior izquierdo del conjunto del documento catastral. Esta ubicación, a partir de la numeración de los ejes, nos llevaría a situar las tierras en el lado occidental del casco urbano del Elche contemporáneo, entre las Avenidas de Novelda, Libertad y Cortes Valencianas (fig. 9). Sin embargo, es una zona en pendiente que se compadece poco con el carácter de terreno “desechado o bonificado” que es la traducción más aceptada para *sicci*.

Las interpretaciones, creemos más acertadas, señalan que en realidad las tierras asignadas se situaron en dos centurias contiguas, separadas por

un decumano, de tal manera que la preposición *ex* no habría de traducirse como desde, resultando la traducción como sigue:

(Se reparten) 130 yugadas de tierra desecadas y las travesías.

Tomadas de la (centuria) decumano 5°, cardo 3°, 6 yugadas y media y tomadas de la (centuria) decumano 4°, cardo 3°, 6 yugadas y media.

Las centurias no tenían una identificación propia por la intersección de un código vertical y horizontal sino que estaban localizadas por el sistema ortogonal de los ejes que las definen. Las parcelas se alinearon a un lado y otro del decumano que dividía la centuria decumano 5°/cardo 3° y la centuria decumano 4°/cardo 3°. A cada colono le correspondieron por tanto 6'5 yugadas que ocupaban un tercio de la superficie en cada centuria (13 yu-

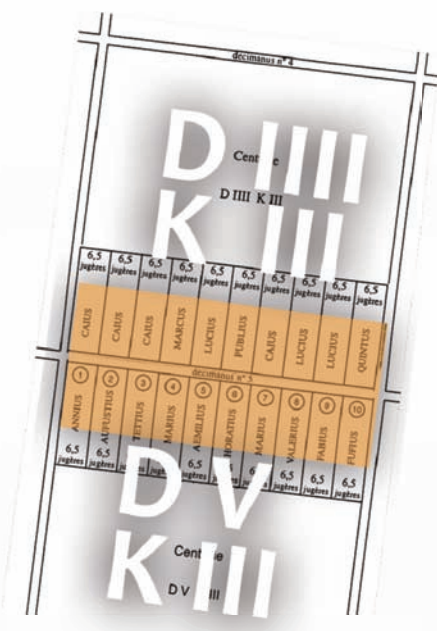

Figura 10. Propuesta de distribución de parcelas según J. Y. Guillaumin (2002).

gadas cada uno en total), es decir, 130 para los 10 hombres (fig. 10). Las 10 yugadas sobrantes se refieren a la medida que ocupan los caminos de acceso entre las parcelas y al propio decumano (*traiecti*), siendo estos terrenos de propiedad pública. Esta propuesta tampoco resuelve explícitamente la localización en el Camp d'Elx de las parcelas. Pero si se refiere a tierras bonificadas o desecadas la zona más apropiada sería al sur de la Alcudia, en terrenos que tradicionalmente sí han sido drenados dada la cercanía de humedales como son el Fondo d'Elx o las actuales salinas de Santa Pola. Sin embargo, la forma de la placa, si se orientara al norte no daría de ninguna manera tal posición. La solución sería que la placa completa de la centuriación estuviera orientada al sur y no a septentrión, con lo que el fragmento conservado se fijaría en su ángulo superior izquierdo que correspondería al cuadrante sudoriental de la centuriación geográficamente orientada al norte. Si seguimos esta hipótesis la centuria según la numeración de la placa, quedaría localizada en la partida de la Foia, junto al caserío actual (fig. 11). Una ubicación acorde con el carácter de las tierras a 3 km. al sur de La Alcudia. La Foia. Como su nombre indica (Hoya) es un terreno en cubeta en el que no sería extraña la existencia de áreas pantanosas o marjales que serían desecadas para ponerlas en explotación.

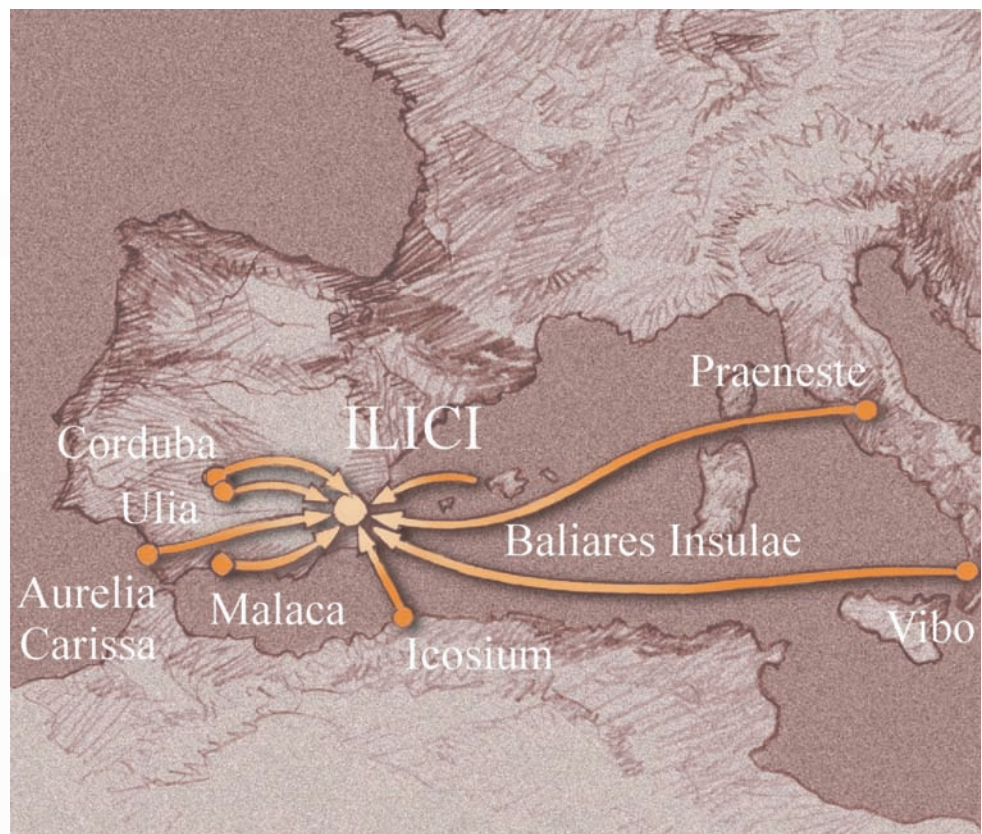

Figura 11. Vista actual de los terrenos repartidos, según la hipótesis de J. Y. Guillaumin, al sur del núcleo urbano de La Foia.

Los diez colonos o beneficiarios del reparto mencionados en la placa de *Illici* provienen de diversos lugares del territorio romano (fig. 12). Son:

- Cayo Annio Seneca, hijo de Cayo, de la tribu Galeria, de *Icosium*
- Cayo Aufustio, hijo de Cayo de la tribu Galeria, de *Icosium*
- Cayo Tettio, hijo de Cayo, de la tribu Scaptia, de *Praeneste*
- Marco Mario, hijo de Marco, de la tribu Galeria de *Vibo*
- Lucio Emilio, hijo de Lucio de la tribu Horacia, de *Ulia*
- Publio Horacio, hijo de Publio, de la tribu Quirina, de *Malaca*
- Cayo Mario, hijo de Cayo de la tribu Veturia, de *Corduba*
- Lucio Valerio, hijo de Lucio de la tribu Falerna, de *Aurelia Carissa*
- Lucio Fabio, hijo de Lucio, de la tribu Galeria, de *Icosium*
- Quinto Fufio, hijo de Quinto, de la tribu Maecia, de *balear*

Figura 12. Mapa de procedencia de los colonos.

Los individuos vienen identificados con su *praenomen* y *nomen*, seguidos de la filiación con el nombre del padre. Solo el primero tiene el *cognomen* y por tanto los *tria nomina* característicos de la época imperial. A continuación viene indicada la tribu, antiguas divisiones del pueblo romano de pleno derecho con fines electorales que perdieron razón de ser ya a principios del Imperio. Por último se anota el *origo* o procedencia de cada uno de los colonos. Cinco son de las provincias hispanas, de las ciudades de *Ullia* (Montemayor, Córdoba), *Malaca* (Málaga), *Corduba* (Córdoba), *Aurelia Carissa* (Bornos, Cádiz), y uno de las Islas Baleares. Dos vienen de ciudades italianas: *Praeneste* en el Lacio y *Vibo Valentia* en Calabria. Lo más llamativo es la procedencia de tres individuos de *Icosium*, la actual Argel en la otra orilla del Mediterráneo puesto que, según una famosa cita de Plinio (*Nat. Hist.*, III, 19-20), sus habitantes son contribuyentes de la colonia de *Ilici*, por lo que la placa viene a ratificar la especial relación de esta ciudad con la africana.

Del listado no se infiere si son licenciados del ejército. Algún autor ha deducido que según el reparto de la placa serían 30 colonos cada dos centurias, y con un mínimo de 60 centurias, serían 900 colonos en total, es decir una cohorte y media, a los que habría que sumar sus familias. Esta cifra sería razonable para evitar una confiscación casi total de las tierras en manos indígenas, caso que podría producirse si la *pertica* contara con las más de 200 centurias que otros autores suponen. Pero es una deducción difícil de probar. Tampoco hay elementos seguros para establecer la datación de la placa, la cual podría ser tanto de la primera fundación colonial post cesariana (43-42 a. C.) como augustea.

Manuel H. Olcina Doménech
MARQ
Alicante, mayo de 2011

SAGZ, BMSAGDRA, SAGZ, BMSAGDRA
NHRKOPNAMNHRKOPNAMM
ITMIXNSTUUXITMIXNSTUUX

Un paisatge mil·lenari

Parcel·lació agrària i colons a *Ilici*

MUSEO EUROPEO
DEL AÑO 2004

MARQ

MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ALICANTE

DIPUTACIÓN
DE ALICANTE

L'Alcúdia

Publicació de l'exposició **“Un paisatge mil·lenniari. Parcel·lació agrària i colons a Illici”** en la que s'ha exposat la placa catastral de bronze d'Illici.

Maig - Setembre de 2011

En pocs indrets s'han conservat dos documents excepcionals de la història antiga d'una ciutat. Un testimoni tan vast com són les empremtes d'un sistema racional d'explotació del territori instaurat ara fa dos mil·lennis i que a hores d'ara encara podem reconèixer, i que hem de protegir de la seua desaparició per les grans transformacions del paisatge actual a causa de les obres públiques i els canvis de l'agricultura tradicional; i un testimoni menut en grandària com és el registre amb noms, cognoms i origen dels qui van ocupar aquelles terres per a llaurar-se un futur en la colònia d'Illici, acabada de nàixer, l'antecessora romana d'Elx/Elche.

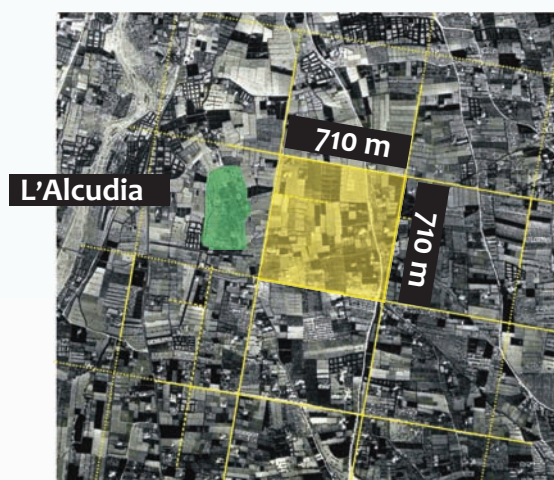

Figura 1. Fotografia del Camp d'Elx amb els vestigis de la parcel·lació.

- 1 La Alcúdia
- 2 Nucli medieval d'Elx
- 3 Filet de Fora – Carretera d'Elx-Dolores
- 4 Camí de Vizcarra
- 5 Camí d'Alborrocat

Figura 2. Detall de les centúries conservades al costat de l'Alcúdia.

Al camp d'Elx s'hi conserven vestigis de la parcel·lació que els romans van realitzar ara fa més de 20 segles. Si observem una fotografia aèria s'hi aprecien tot un seguit de camins al voltant de la l'Alcúdia, el solar de la ciutat romana d'Ilici, amb un traçat rectilini que s'encreuen en angle recte i que en algun cas formen un quadrat perfecte (fig. 1 i 2). Són les restes de la *per-tica* o divisió de terres per a la seua assignació a colons durant els últims decennis del segle I a. C. En moltes zones de l'Imperi com ara el nord d'Itàlia, nord d'Àfrica, les Gàl·lies, hi ha restes molt ben conservats d'aquestes parcel·lacions traçades pels agrimensors romans. També a Hispània hi ha empremtes al voltant d'importants ciutats com *Emporiae* (Empúries), *Emerita Augusta* (Mèrida) o *Valentia* (València), encara

que la millor preservada de totes les peninsulars és la que existeix a Elx. Tan bon punt s'hi mesuren els quadrats delimitats per camins i parcel·les a l'est de la l'Alcúdia, es comprova que tenen 710 metres de costat, és a dir, de 237 peus de 29'96 cm. Es tracta de centúries, la unitat major de la parcel·lació. En l'agrimensura romana, les centúries es dividien en 400 actus quadrats (20 per costat), *heredia* (que comprenien quatre *actus*), iugera (2 *actus*), que era la mesura que corresponia a la quantitat de terreny estimada que es podia llaurar en un dia (com la *yugada* en castellà o *jovada* en valencià). Una centúria per tant tenia 200 *iugera* (en singular *iugerum*).

Sintèticament, el procediment de parcel·lació, naixia del traçat de dos grans eixos perpendiculars N-S i E-O, anomenats *cardo maximus* i *decumanus maximus* respectivament mitjançant la *groma*, un instrument metàl·lic en forma de creu paral·lela al terreny elevada per mitjà d'un asta introduïda al sòl i dels braços del qual pengen fils (tensats amb pesos de plom) que, alineats els parells de cada direcció, marcaven ambdós les línies bàsiques (fig. 3). El punt de partida o intersecció dels eixos era anomenat *locus gromae*. Des del *cardo* i *decumanus maximus* s'hi traçaven altres *cardines* i *decumani* paral·lels que for-

Figura 3. Recreació de la parcel·lació del terreny al voltant d'Ilici amb la groma. Al fons la serra de Crevillent.

maven la retícula i que eren camins principals per a l'accés a les parcel·les agràries.

En la parcel·lació d'Elx l'alineació té una desviació de 7'5 respecte al nord i els eixos principals estan discutits. Alguns autors pensen que el *cardo maximus* (quasi paral·lel al riu Vinalopó), i que devia ser la Via Augusta o camí principal de l'orient d'Hispania, està fossilitzat en l'actual carrer Filet de Fora, a l'est del nucli medieval d'Elx i en la seua prolongació amb la carretera Elx-Dolores, mentre que el *decumanus maximus* devia ser el Camí de Vizcarra a pocs metres al nord de la ciutat romana. Per tant, la intersecció dels dos eixos es va situar prop del NO del nucli urbà. Al-

Figura 4. Actual Camí de Vizcarra. Un dels *decumani* conservats de la centuriació.

tres investigadors, no obstant això, sostenen que l'eix N-S és el Camí d'Alborrocat a l'oest de la l'Alcúdia i que el perpendicular queda conservat també en l'actual Camí de Vizcarra (fig. 4) o en el que a hores d'ara és un camí i límits parcel·laris juntament amb el costat sud d'Ilici (fig. 5).

El que queda clar és que aquesta va quedar inclosa en l'interior d'una centúria i que els seus eixos principals no van constituir les vies principals del nucli

Figura 5. Fotografia aèria de La l'Alcúdia. Vista cap al nord. A la dreta el Camí d'Alborrocat, un dels *cardines* de la centuriació.

urbà. Aquesta situació es podria haver donat si, per exemple, la ciutat i el parcel·lari s'hagueren creat *ex novo* i alhora, com ocorre en altres llocs del territori romanitzat.

S'estima que la superfície mínima afectada per la centuriació d'Ilici va aconseguir les 60 centúries, 6 E-O i 10 N-S, és a dir, una extensió de poc més de 3.000 hectàrees. No obstant això, traces de camins i parcel·les amb l'orientació documentada sobrepassen aquella delimitació el que porta a alguns autors a suposar una major extensió, 225 centúries (que sobrepassarien les 11.000 hectàrees), i fins i

Figura 6. Moneda d'Ilici amb emblemes militars.

tot más, que s'hi prolongaren a diversos km de l'Alcúdia i arribaren a Crevillent a l'oest, Santa Pola a l'est i el Fondó de les Neus al nord. Sigui com sigui l'abast del terreny parcel·lat, un viatger que arribara per l'interior, des de les elevacions de la serra del Tabaià podia contemplar als seus peus un paisatge transformat amb rotunditat per la mà de l'home, en forma d'ordenada i racional retícula quadrícula.

És molt probable que la centuriación d'Elx es traçara en el moment que el vell assentament ibèr es va convertir en colònia romana. Aquest és un rang jurídic privilegiat pel qual la comunitat es regeix autònomament per institucions romanes (magistratures, senat), i sovint motivat per la instal·lació d'immigrants que gaudeixen de la ciutadania, normalment veterans de guerra a què els assignen trossos de terra, com a premi als seus serveis i, per aquesta raó, el territori immediat de la colònia quedava parcel·lat.

En el cas d'Ilici hi ha dos documents que provenen de la instal·lació de forans en les seues terres. El més important i explícit està gravat en una placa de bronze del qual ens hi ocuparem a continuació. L'altre es dedueix per un seguit de monedes encunyades a Ilici en les quals en una dels seus cares apareixen emblemes legionaris de l'època de l'emperador August que indicarien l'establiment de veterans de les guerres càntabres.

No obstant això, si ens recolzem en arguments històrics i les emissions de monedes (fig. 6), alguns investigadors pensen que va haver-hi dos fundacions de la colònia amb sengles moments d'instal·lació de llicenciats. La primera poc després de la mort de Cèsar (cap a l'any 42-43 a.C.) per la qual cosa va rebre l'apel·latiu d'*Iulia* i una altra, abans referida, en temps d'August (entre el 26 i el 19 a.C.) que explicaria el nom també d'*Augusta*.

És evident que la major part de la parcel·lació romana ha desaparegut del paisatge del Camp d'Elx. Res roman immutable. A hores d'ara, malgrat els vestigis al voltant de la l'Alcúdia la trama caminera mostra una direcció predominantment radial que convergeix, a un costat i a l'altre del riu Vinalopó, en l'actual nucli urbà d'Elx. El cadastre romà, abandonat, va quedar deformat pel canvi de viari a partir de la fundació de la vila islàmica *Ils*, a finals del segle X, a 3 km al nord de la ciutat romana (fig.7).

Figura 7. Traces de la parcel·lació romana conservades i camins actuals en el Camp d'Elx.

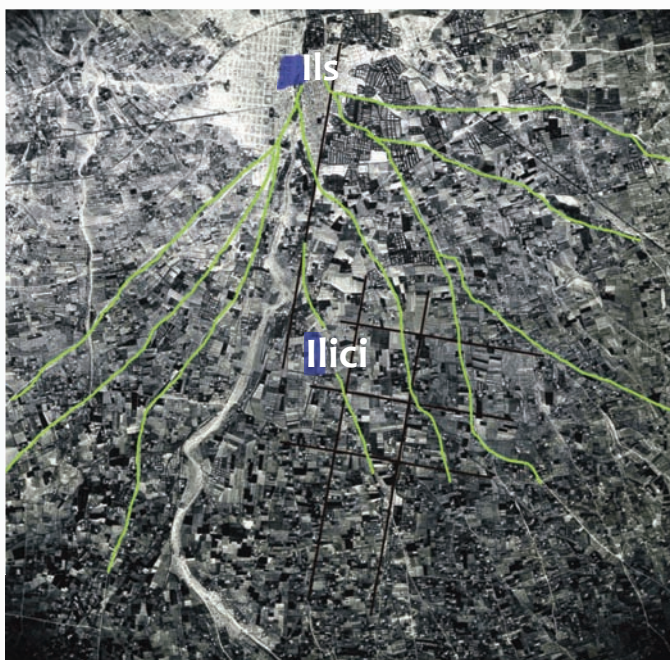

Figura 8. Placa de bronze de l'Alcúdia

Relacionat amb el parcel·lari fossilitzat en el Camp d'Elx es conserva al Museu Monogràfic de l'Alcúdia un document excepcional trobat en les excavacions del jaciment realitzades el 1996 (fig. 8). Es tracta d'una inscripció en llatí gravada sobre una placa de bronze de forma rectangular, lleugerament corbada, de 9 cm de longitud, 22'5 cm d'amplària i 0'2 cm de grossària.

En l'angle superior esquerre apareix un orifici circular i juntament a la vora esquerra el text està delimitat per un solc. Es tracta de part d'un registre que devia estar clavada en la paret d'un espai públic de la colònia d'Ilici. En aquesta peça es descriu l'assignació de lots de terra a 10 individus de diferent procedència. La majoria dels autors que han estudiat la placa pensen que és fragment d'una *sortitio*, és a dir el resultat del sorteig de les parcel·les. El text no està desproveït de dificultats de traducció i identificació d'abreviatures i d'ací les diferents propostes d'interpretació abocades en diversos articles especialitzats. Els problemes estan centrats en les 4 línies superiors de la meitat esquerra en què es consignen els lots a repartir. El text llatí tal qual que hi apareix diu:

SICCI IVG CXXX ET TRAIECT
EX L V) III IVC VI SE T'EX
L IIII) III IVC VI S'H X
SVPERIST IVC XI IN SENSE IVC XIII

La transcripció completa, amb el desenvolupament de les abreviatures és:

SICCI IVGERA CXXX ET TRAIECTVS
EX LIMITE V \curvearrowright (cardine) III IVGERA VI SEMIS ET EX
LIMITE IIII \curvearrowright (cardine) III IVGERA VI SEMIS
HOMINIBUS X
SVPEREST IVGERA XI IN SINGULOS IVGERA XIII

Una traducció proposada és:
(Es repartixen) 130 jovades de terra de secà i les travessies.
des del *decumanus* 5é, card 3r, 6 jovades i mitja i
des del *decumanus* 4t, card 3r, 6 jovades i mitja. Per
a 10 hòmens.
Sobren 10 jovades. Per a cadascun 13 jovades:
A continuació es relacionen els beneficiaris del repartiment.

- 1 Proposta d'ubicació de l'assignació de terres al nord-oest de l'Alcúdia (Casc urbà d'Elx).
- 2 Proposta d'ubicació de l'assignació de terres al sud-oest de l'Alcúdia (partida de la Foia).

Figura 9. Localitzacions de les parcel·les referides en la placa de bronze.

L'esment dels *cardines* i *decumani* (és a dir, els eixos N-S i E-O que delimiten les centúries) localitzen els lots de terra en el conjunt de la *pertica*. Hi falten, però, a la inscripció altres senyals concretes d'ubicació en les regions o quadrants de la centuriació, que indicaven a la dreta o esquerra (*dextra, sinistra*) del *decumanus* i o la part d'ací o d'allà de la *cardo maximus* (*circa, ultra*).

No obstant això, l'esment del tipus de terra, *sicci*, de secà, per a alguns autors, assenyalaria la seua situació en la tercera centúria del marge dret del riu Vinalopó, terrenys tradicionalment d'agricultura sense regadiu. Altres investigadors situen aquest repartiment al mateix marge però a l'extrem NO del conjunt de terres parcel·lades. Es basen en el detall de l'orifici i el solc de la placa que indicaria la seua posició en l'angle superior esquerre del conjunt del document cadastral. Aquesta ubicació, a partir de la numeració dels eixos, ens portaria a situar les terres en el costat occidental del nucli urbà de l'Elx contemporani, entre les avingudes de Novelda, Llibertat i Corts Valencianes (fig. 9). No obstant això, és una zona en pendent que es correspon poc amb el caràcter de terreny "dessecat o bonificat" que és la traducció més acceptada per a *sicci*.

Les interpretacions, creiem més encertades, assenyalen que en realitat les terres assignades es van situar en dos centúries contigües, separades

per un *decumanus*, de tal manera que la preposició 'ex' no hauria de traduir-se com a 'des de', i, per tant, la traducció devia ser:

(Es reparteixen) 130 jovades de terra dessecades i les travessies. Preses de la (centúria) *decumanus* 5é, *cardo* 3r, 6 jovades i mitja i preses de la (centúria) *decumanus* 4t, *cardo* 3r, 6 jovades i mitja.

Les centúries no tenien una identificació pròpia per la intersecció d'un codi vertical i horitzontal sinó que estaven localitzades pel sistema ortogonal dels eixos que les definixen. Les parcel·les es van alinear a un costat i un altre del *decumanus* que dividia la centúria *decumanus* 5/*cardo* 3 i la centúria *decumanus* 4/*cardo* 3. A cada colon li van correspondre per tant 6'5 jovades que ocupaven un terç de la superfície en cada centúria (13 jovades cadascun en total), és a dir, 130 per als 10 homes

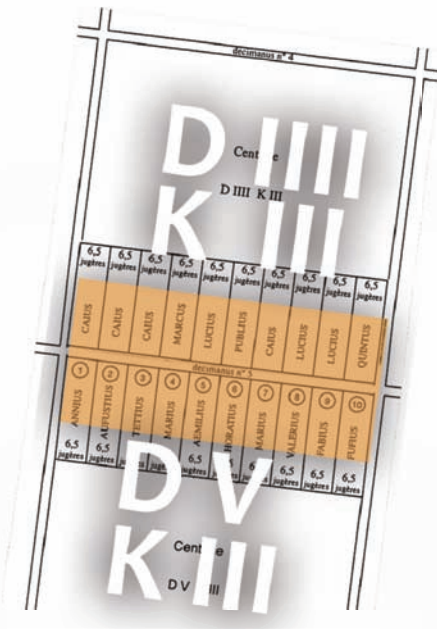

Figura 10. Proposta de distribució de parcel·les segons J. Y. Guillaumin (2002).

(fig.10). Les 10 jovades sobrants es refereixen a la mesura que ocupen els camins d'accés entre les parcel·les i al mateix decumanus (traiecti), que són terrenys de propietat pública. Aquesta proposta tampoc resol explícitament la localització en el Camp d'Elx de les parcel·les. Però si es refereix a terres bonificades o dessecades la zona més adequada devia ser al sud de l'Alcúdia, en terrenys que tradicionalment sí que han sigut drenats donada la proximitat d'aiguamolls com ara són el del Fondó d'Elx o les actuals salines de Santa Pola. No obstant això, la forma de la placa, si s'orientara al nord no donaria de cap de les maneres aquesta posició. La solució devia ser que la placa completa de la centuriació estiguera orientada cap al sud i no a septentrió, amb la qual cosa el fragment conservat es fixaria en el seu angle superior esquerre que devia correspondre al quadrant sud-oriental de la centuriació geogràficament orientada al nord. Si seguim aquesta hipòtesi la centúria segons la numeració de la placa, devia quedar localitzada en la partida de la Foia, juntament amb el caseriu actual (fig. 11). Una ubicació d'acord amb el caràcter de les terres a 3 km al sud de l'Alcúdia. La Foia, com el seu el nom indica (Foia) és un terreny en vall en el qual no devia ser estrany l'existència d'àrees pantanoses o marjals que devien ser dessecades per posar-les en explotació.

Figura 11. Vista actual dels terrenys repartits, segons la hipòtesi de J. Y. Guillaumin, al sud del nucli urbà de La Foia.

Els deu colons o beneficiaris del repartiment esmentats en la placa d'Ilici provenen de diversos llocs del territori romà (fig. 12). Són:

Caio Anni Sèneca, fill de Caio, de la tribu Galeria, d'Icosium

Caio Aufusti, fill de Caio de la tribu Galeria, d'Icosium

Caio Tetti, fill de Caio, de la tribu Scaptia, de Praeneste

Marc Màrius, fill de Marc, de la tribu Galeria de Vibo

Lluci Emili, fill de Lluci de la tribu Horacia, d'Ulìa

Publi Horaci, fill de Publi, de la tribu Quirina, de Malacca

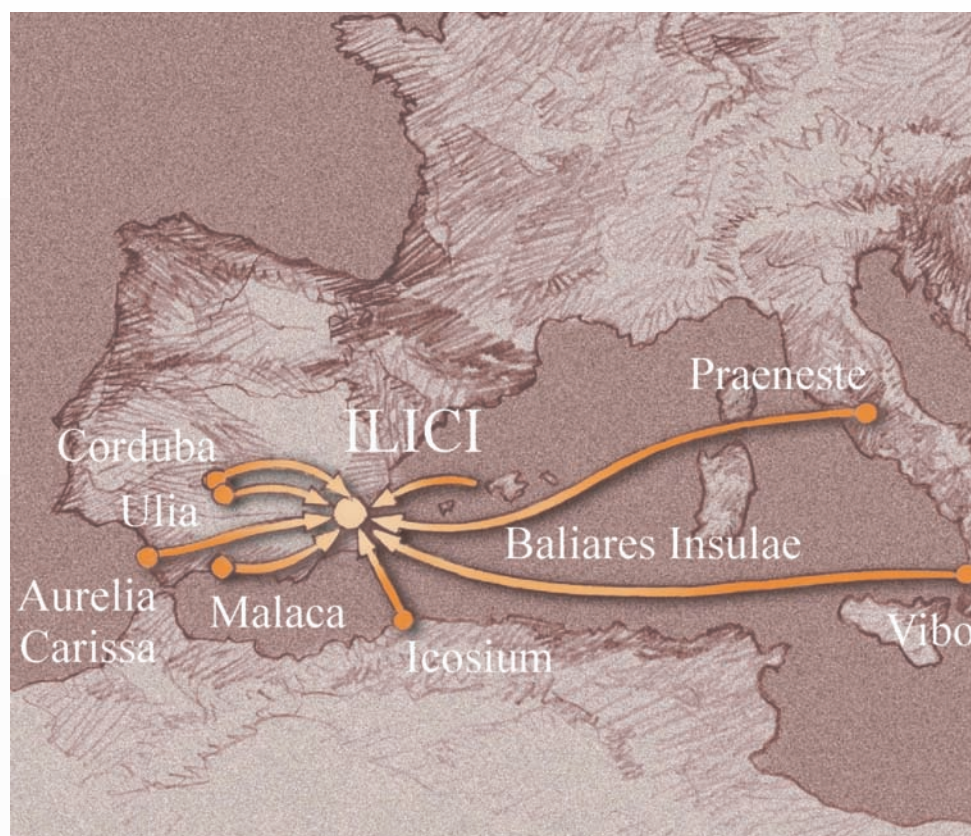
Caio Màrius, fill de Caio de la tribu Vetúria, de Corduba

Lluci Valeri, fill de Lluci de la tribu Falerna, d'Aurèlia Carissa

Lluci Fabi, fill de Lluci, de la tribu Galeria, d'Icosium

Quint Fufi, fill de Quint, de la tribu Maecia, balear

Figura 12. Mapa de procedència dels colons.

Els individus vénen identificats amb el seu *praenomen* i *nomen*, seguits de la filiació amb el nom del pare. Només el primer té el *cognomen* i per tant els *tria nomina* característics de la època imperial. A continuació ve indicada la tribu, antigues divisions del poble romà de ple dret amb fins electorals que van perdre la raó de ser ja a principis de l'Imperi. Per últim s'anota l'*origo* o procedència de cadascun dels colons.

Cinc són de les províncies hispanes, de les ciutats d'*Ulia* (Montemayor, Còrdova), *Malacca* (Màlaga), *Corduba* (Còrdova), *Aurèlia Carissa* (Bornos, Cadis), i un de les Illes Balears. Dos vénen de ciutats italianes: *Praeneste* en el Llis i *Vibo Valentia* a Calàbria. El que més crida l'atenció és la procedència de tres individus d'*Icosium*, l'actual Alger en l'altra vora de la Mediterrània lloc que, segons una famosa cita de Plini (Nat. Hist., III, 19-20), els seus habitants són contribuents de la colònia d'*Ilici*, per la qual cosa la placa ratifica l'especial relació d'aquesta ciutat amb l'africana.

Del llistat no s'inferix si són llicenciats de l'exèrcit. Algun autor ha deduït que segons el repartiment de la placa devien ser 30 colons cada dos centúries, i amb un mínim de 60 centúries, serien 900 colons en total, és a dir una cohort i mitja, als quals hi hauríem de sumar les seues famílies. Aquesta xifra devia ser raonable per a evitar una confiscació quasi total de les terres en mans indígenes, cas que pogués produir-se si la *pertica* comptara amb les més de 200 centúries que altres autors suposen. Però és una deducció difícil de provar. Tampoc hi ha elements segurs per a establir la datació de la placa, la qual podria ser tant de la primera fundació colonial postcesariana (43-42 a. C.) com augustea.

Manuel H. Olcina Doménech
MARQ
Alacant, maig de 2011

SAGZ, BMGAGDIAZ, SAGZ, BMGAGDIAZ
NHRKOPNAMMNHRRKOPNAMM
ITMIXNSTAUYITMIXNSTAUY

An Ancient Landscape

Colonists and Plots of Land in *Ilici*

MUSEO EUROPEO
DEL AÑO 2004

MARQ

MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ALICANTE

DIPUTACIÓN
DE ALICANTE

L'Alcúdia

Exhibition guide: “**An Ancient Landscape. Colonists, and Plots of Land in Ilici**”, including the exhibit of the bronze land registry plaque from *Ilici*.

May to September 2011

Only very rarely are two exceptional pieces of evidence found that together shed light on the ancient history of a city. The first is the extensive evidence of a planned system of land management established two thousand years ago. Traces of this can still be seen today and need to be protected to prevent them from being destroyed by large scale transformations of the modern landscape due to building development and changes to traditional farming practices. The second piece of evidence is a plaque, which although much smaller in scale, is just as important. It records the names and origins of some of the people who settled these lands to create a better future for themselves in the recently established Roman colony of *Ilici*, which is today the modern city of Elx/Elche.

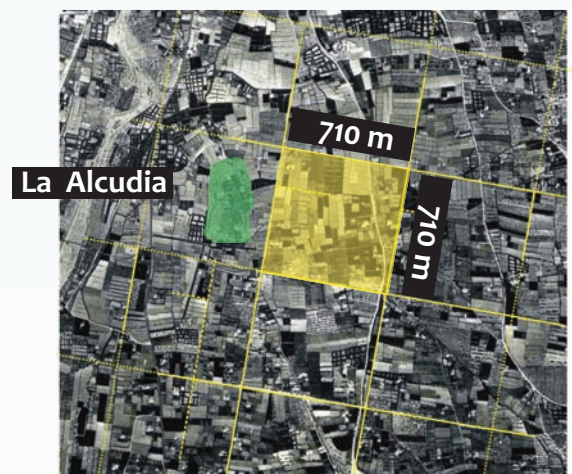

Figure 1. Photograph of the Camp d'Elx showing the traces of the sub-division of land into plots.

- 1 La Alcúdia
- 2 Medieval Town of Elche
- 3 Filet de Fora-Elche/Dolores road
- 4 Camí de Vizcarra
- 5 Camí d'Alborrocat

Figure 2. Detail of the centuriae preserved next to La Alcudia.

In the countryside around Elche remains of plots of land systematically laid out by the Romans over 2000 years ago still survive. This aerial photograph shows a series of tracks around La Alcudia, the site of the Roman city of *Illici*. These are laid out in a rectilinear plan which intersect at right angles forming, in some cases, a perfect square (fig. 1 and 2). These are the remains of the *pertica* or lands that were divided up and given to colonists in the last decades of the 1st century B.C. Similarly well preserved remains of these types of plots, laid out by Roman surveyors, have survived in many areas of the Empire, including Northern Italy, North Africa and Gaul. Evidence of these plots have also been found surrounding major cities in Hispania (Roman Spain), such as *Emporiae* (Empuries),

Emerita Augusta (Merida) or *Valentia* (Valencia) – however the best preserved examples in the whole of the Iberian peninsula are those in Elche. The grids of land, defined by tracks and other plots, to the east of Alcudia have been measured. They measure 710 meters each side, or 237 Roman feet (1 Roman ft is 29.96 cm.). These grids are known as *centuriae* (centuriations) which are the largest unit of Roman land division. In Roman surveying, the *centuriae* were divided into 400 square *actus* (20 per side), *heredia* (formed by four *actus*) and *iugera* (two *actus*). A *iugerum* (like the Spanish word “yugada” or the Valencian “jovada”) is the area of land that can be ploughed in a day. One *centuria* is made up of 200 *iugera*.

This system of land division is laid out on two major perpendicular axes North-South and East-West – known as *cardo maximus* and *decumanus maximus*, respectively. The plots were laid out using a *groma*. This is a cross-shaped metal surveying instrument which was placed on a staff and stuck in the ground. It has plumb-bobs suspended from the ends of each arm and the lines of the grids were laid out by aligning the corresponding pairs of plumb bobs (fig. 3). The starting point or the intersection of the axes was called the *locus gromae*.

Figure 3. Recreation of land plots around Ilici being surveyed using a *groma*. The Crevillente Mountains are in the background.

From the *cardo* and *decumanus maximus* other parallel grid lines, called *cardines* and *decumani*, were laid out to form a grid. These were also the main access ways to the land plots.

The alignment of the land plots in Elche deviate by 7°5' to the north and there is some debate over the identification of the main axes. Some researchers believe that the *cardo maximus* (almost parallel to the River Vinalopó), which coincides with the *Via Augusta*, the main Eastern road in Hispania, is fossilized in the present day road, the *Filet de Fora*, to the east of the medieval town of Elche, and in its continuation on the Elche-Dolores road. Meanwhile, it is be-

Figure 4. The modern Camí de Vizcarra. One of the preserved *decumani* of a centuriation.

lieved that the *decumanus maximus* coincides with the Camí de Vizcarra, a few metres to the north of the Roman city. Therefore, the intersection of the two axes would have been close to the NW of the city centre. However, other researchers believe that the N-S axis is the track, Camí d'Alborrocat, to the west of Alcudia, and that the perpendicular axis runs along the route of the modern track, Camí de Vizcarra (fig. 4), or along what is now a

Figure 5. Aerial photograph of Alcudia. View to the north. On the right is the Camí d'Alborrocat, one of the *cardines* of the centuriation.

track and land boundaries on the south side of Ilici (fig. 5). What is clear is that it was within a *centuria* and that its main axes did not align with the main road layout of the city centre. This arrangement is different to cities founded *ex novo* in other Roman territories, where the cities and plots of land were laid out at the same time.

It is estimated that the minimum extent of the centuriation of Ilici was 60 *centuriae*; 6 E-W and 10 N-S – covering an area of more than 3,000 hectares. However, as evidence of roads and plots of land have been recorded extending beyond this defined area, some researchers believe that the area

Figure 6. *Ilici* coin with military emblems.

of centuriation could be even larger. It may have extended over an area of 225 *centuriae* (exceeding 11,000 hectares), or even further, stretching several kilometres from La Alcuàdia to Crevillent in the west, Santa Pola to the east and el Fondó de les Neus to the north. In whichever case, a traveller arriving from inland Hispania across the Sierra Taibaià would have found a landscape which had been completely transformed by human hands – lands organised and laid out in a grid system.

It is most likely that the centuriation in Elche was laid out once the earlier Iberian settlement became a Roman colony. Roman colonies were settlements which had a privileged legal status - autonomously governed by Roman Institutions (judiciary, senate). They were sometimes populated by newly arrived peoples who held Roman citizenship. Often these were veterans who were given plots of land as a reward for their military service. It is these plots of lands that have created the distinctive grid system around the colonies.

In *Ilici*, there are two pieces of evidence that prove the arrival of foreigners to these lands. The first, and most important, piece of evidence is an engraved bronze plaque, which is discussed in detail later on. The second is the depiction of legionary emblems on one of the sides of a series of coins minted in *Ilici*. These emblems date to the reign of the Emperor Augustus and indicate that veterans of the Cantabrian Wars settled in the local area.

However, on the basis of this historical evidence and of the coins issued (fig. 6), some researchers believe that there were two separate phases of foundation of the colony, both with discharged soldiers. The first colony was established shortly after Caesar's death (circa 42-43 BC) and was given the name of *Iulia*. The second was founded during the reign of Augustus (between 26 and 19 BC) which would explain the emblems of *Augusta*.

It is clear that the majority of the Roman plots of land have disappeared from the landscape of the present day Camp D'Elx - nothing ever remains unchanged. Today, despite the plot remains around Alcuàdia, the road and track network is predominantly laid out in a radial pattern that converges, on both sides of the river Vinalopó, in the centre of the modern city of Elche. The Roman pattern of land use has been abandoned and significantly altered by changes to the road layout since the foundation of the Islamic town *Ils*, in the late 10th century. This is evident in the landscape right up to three kilometres north of the Roman city (fig. 7).

Figure 7. Traces of the preserved Roman plots of land and the modern roads in the Camp d'Elx.

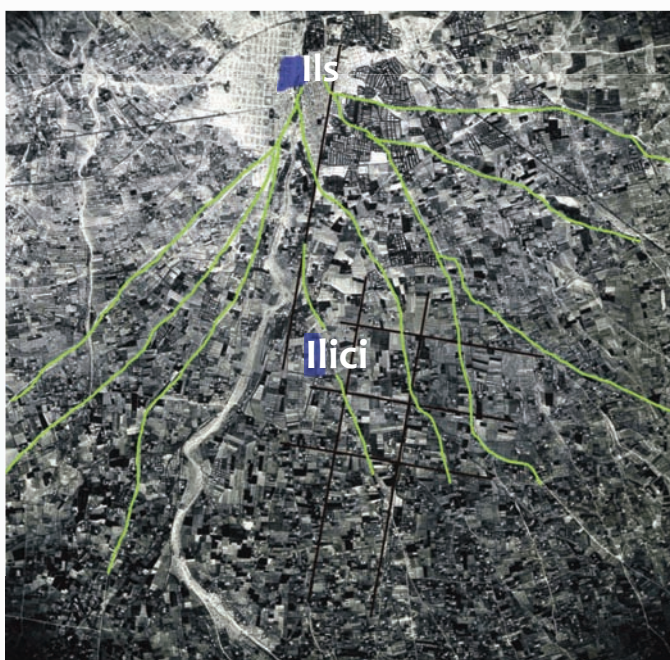

Figure 8. Bronze plaque of Alcludia.

An exceptional piece of evidence associated with the fossilized plots of land in the Camp d'Elx was found during archaeological excavations in 1996 (fig. 8). It is a Latin inscription engraved on a slightly curved rectangular bronze plaque, which is now kept in La Alcludia Museum. It measures 22.5 cm long, 9 cm wide and is 0.2 cm thick. There is a circular hole through the upper left corner and a groove which demarcates the text near the left edge. This plaque is part of a land registry document which would have been nailed to a wall in a public space in the colony of *Ilici*. The plaque describes the allocation of plots of land to 10 men of different origins. Most of the researchers who have studied the plaque believe that is a fragment of a *sortitio* – a lottery draw for the plots of land. Variations in the translation of the inscription and the use of ambiguous abbreviations have led to the publication of a number of different academic articles on the interpretation of the plaque. The main area of contention is focussed on the top four lines of the left half of the plaque which describes the various plots to be allocated. The Latin text reads:

SICCI IVG CXXX ET TRAIECT
EX L V) III IVC VI S ET EX
L IIII) III IVC VI S H X
SVPERIST IVC XI IN SIN IVC XIII

The transcription, with abbreviations written in full, reads:

SICCI IVGERA CXXX ET TRAIECTVS
EX LIMITE V ⊃ (cardine) III IVGERA VI SEMIS ET EX
LIMITE IIII ⊃ (cardine) III IVGERA VI SEMIS
HOMINIBUS X
SVPEREST IVGERA XI IN SINGULOS IVGERA XIII

A proposed translation is:
(Land allocated) 130 *iugera* of dry farming lands and rights of way.
6.5 *iugera* from *decumanus* 5°, *cardo* 3° and 6.5 *iugera* from *decumanus* 4°, *cardin* 3°. For 10 men.
10 *iugera* left over. For each of the 13 *iugera*:
The recipients of the land allocation are discussed later on in the text.

- 1 Proposed location of the plot allocations to the north-west of La Alcudia (in Elche city centre).
- 2 Proposed location of the plot allocations to the south-west of La Alcudia (in the Partida de la Foia).

Figure 9. Locations of the plots described on the bronze plaque.

The recording of the *cardines* and *decumani* (i.e. the N-S and E-W axes which delimit the *centuriae*) locate the plots of lands within the *pertica* as a whole. However, more detailed information on the specific location of the regions or quadrants of the centuriation are missing from the plaque's inscription. These would have indicated whether the plots of land were positioned to the left or right (*sinistra, dextra*) of the *decumanus* or above or below the *cardo maximus* (*circa, ultra*). However, some researchers believe that the description of the type of land as *sicci* – dried up –, may indicate that the lands were in the third centuriation of the right hand side of the River Vinalopó – an area which is traditionally non-irrigated agricultural lands. Other researchers have located this same plot of land on the same side of the river, however in the far north-west of the land plots. This theory is based on the position of the plaque hole and groove which indicates that the plot of land is in the upper left corner of the group of allocated lands. This position, from the numbering of the axes, would locate the plot of land on the western side of the modern town centre of Elche, between, the Novelda, Libertad and Cortes Valencianas avenues (fig. 9). However, this area is sloping and has no relation to the character of the land described as “dried/drained or improved”, which is the most widely accepted translation for *sicci*.

We believe that the most appropriate location of the allocated plots of land is in two adjacent *centuriae* which are separated by a *decumanus*. According to this theory, the preposition “ex” should not be translated as “from”, as before, and the text could be translated as follows:

(Land allocated) 130 *iugera* of dried up lands and rights of way.

6.5 *iugera* taken from the (*centuria*) *decumanus* 5°, *cardo* 3°, and 6.5 *iugera* taken from the (*centuria*) *decumanus* 4°, *cardo* 3°.

The *centuriae* were not identified by a specific vertical and horizontal reference, but were located by the orthogonal system of the axes which defined them. The plots were laid out aligned on either side of the *decumanus* that divided *centuria decumanus/5 cardo 3* and *centuria decumanus 4/cardo 3*. This means that each colonist was given 6.5 *iugera*, which covered a third of the surface

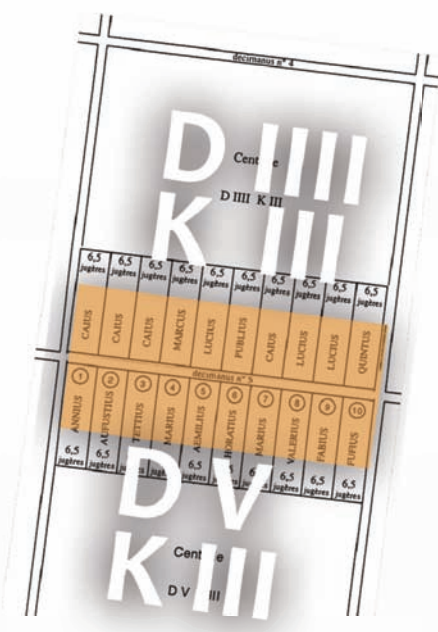

Figure 10. Proposed of distribution of plots according to J.Y. Guillaumin (2002).

area in each *centuria* (13 *iugera* each in total), i.e. 130 *iugera* in total for 10 men (fig. 10). The 10 *iugera* of lands left over refer to the amount of public land consisting of access ways between the plots and the *decumanus* (*traiecti*) itself. This theory does not actually solve the issue of the exact location of the plots in the Camp d'Elx. However, taking into consideration the “dried/drained or improved” lands, then the most appropriate area would be the lands south of Alcudia - lands that traditionally have had to be drained due to their close proximity to wetlands, such as the Fondo d'Elx or the Santa Pola salt flats. However, the shape and orientation of the plaque - if it is orientated to the north - would not indicate this proposed location. The solution to this would be if the complete plaque of the centuriation is orientated to the south and not to the north. This would mean that the upper left hand corner of the surviving fragment would be describing the lands which corresponded to the south-eastern quadrant of the centuriation, geographically oriented towards the north. Therefore, according to this theory, and as a result of the numbering of the plaque, the *centuria* would be located in the Partida de la Foia area, next to the hamlet that is there today (fig. 11). This location fits in well with the nature of the lands, three kilometres to the south of Alcudia. La Foia, as its name indicates (“hoya” or basin, hollow), is a low basal area,

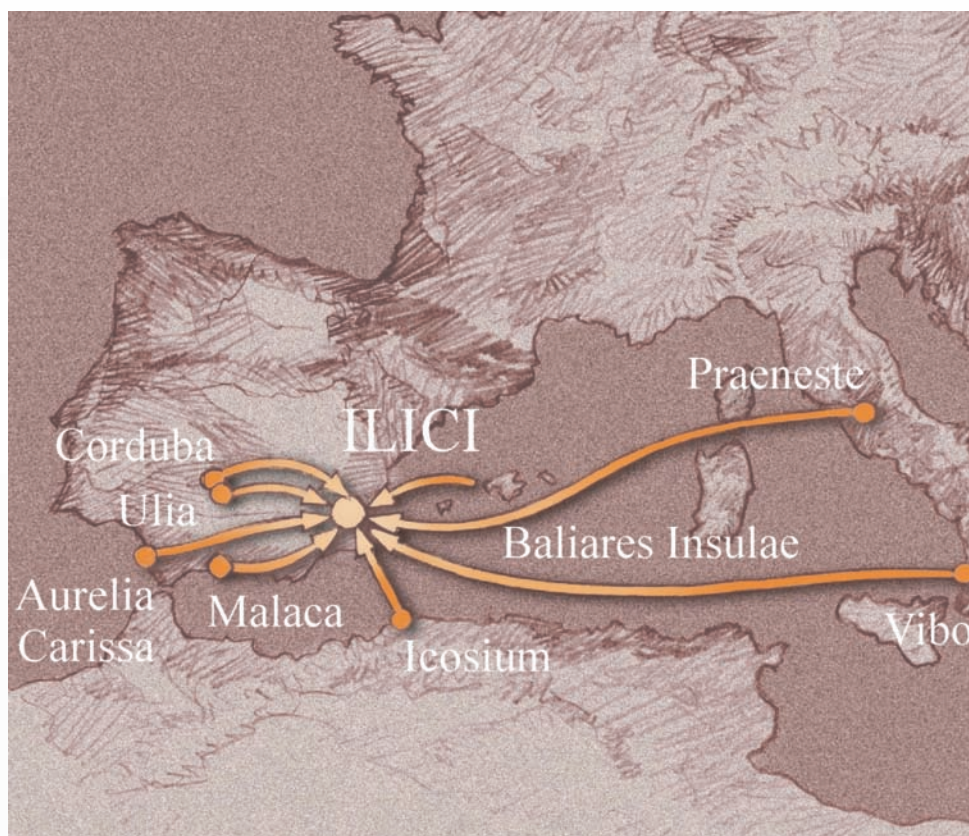
Figure 11. Modern day view of the plots of land located to the south of the urban centre of la Foia, according to J.Y. Guillaumin.

prone to boggy and marshy conditions which would have been drained for their exploitation.

The ten colonists or recipients of the allocation of lands recorded on the *Illici* plaque came from different parts of the Roman Territory (fig. 12):

- Caius Annius Seneca, son of Caius, Tribe Galeria, from Icosium
- Caius Aufustus, son of Caius, Tribe Galeria, from Icosium
- Caius Tettius, son of Caius, Tribe Scaptia, from Praeneste
- Marcus Marius, son of Marcus, Tribe Galeria, from Vibo
- Lucius Aemilius, son of Lucius, Tribe Horatia, from Ullia
- Publius Horatius, son of Publius, Tribe Quirina, from Malaca
- Caius Marius, son of Caius, Tribe Veturia, from Corduba
- Lucius Valerius, son of Lucius, Tribe Falerna, from Aurelia Carissa
- Lucius Fabius, son of Lucius, Tribe Galeria, from Icosium
- Quintus Fufius, son of Quintus, Tribe Maecia, Balear

Figure 12. Map showing where the colonists came from.

The men are identified by their *praenomen* and *nomen*, followed by the name of their father. Only the first recipient has a *cognomen* and therefore bears the *tria nomina*, which was characteristic of the Imperial Roman period. The name of the person's tribe comes next – a tribe was the ancient division of the Roman people into electoral voting groups; a division that became less important at the start of the Imperial period. Finally, the *origo* or origin of each of the settlers was indicated. Five come from Hispanic Provinces – from the cities of *Ulia* (Montemayor, Cordoba), *Malaca* (Malaga), *Corduba* (Cordoba), *Carissa Aurelia* (Bornos, Cadiz), and one from the Balearic Islands. Two come from Italian cities: *Praeneste* in Lazio and *Vibo Valentia* in Calabria. The most interesting reference is to three individuals from *Icosium*, modern Algiers, on the other side of the Mediterranean. According to a quote by Pliny (Nat. Hist. III, 19-20) the inhabitants of *Icosium* paid taxes to the colony of *Ilici*. This close association between the towns is therefore supported by the inscription on the plaque.

The list of names does not give any evidence that the recipients of the lands were discharged army veterans. One researcher has however concluded that according to the plaque's allocation of lands, there would have been 30 colonists to every two *centuriae*, and with a minimum of 60 *centuriae*, there would have been a total of 900 colonists, i.e. a cohort and a half – to which their families should be added. This would be a reasonable figure that would not have led to the almost complete confiscation of the lands from the indigenous population. This may well have occurred if the *pertica* consisted of more than the 200 *centuriae*, as suggested by others researchers. But this conclusion is difficult to prove. Nor is there clear evidence of the exact date of the plaque. It could date to the foundation of the first post-Caesar colony (43 – 42 BC) or to the Augustan colony.

Manuel H. Doménech Olcina
MARQ
Alicante, May 2011

Para saber más y en profundidad

Per a saber-ne més i amb profunditat

Further reading

ARIÑO, E., GURT, J. M., PALET, J.M., 2000-2001, La inscripción catastral de Ilici. Ensayos de interpretación, *Pyrenae*, 31-32, 223-226,

ARIÑO, E., GURT, J.M., PALET, J.M., 2004, *El pasado presente. Arqueología de los paisajes en la Hispania romana*, Salamanca.

CHAO, J.J., MESA, J. F., SERRANO, M., 1999, Un nuevo texto epigráfico hallado en La Alcudia de Elche, *Ciudades privilegiadas en el occidente romano: naturaleza y evolución, organización jurídica y modelos urbanos*, 417-424, Sevilla.

CORELL, J., 1999, *Inscripcions romanes d'Ilici*, Lucentum, Allon, Dianium i els seus territoris, Valencia.

GARCÍA Y BELLIDO. A., 1972, *La centuriación de Ilici*, XXX Congreso luso-español para el progreso de las Ciencias, 126-127, Murcia.

GONZÁLEZ VILLAESCUSA, R. 2002, Centuriaciones, alquerías y pueblas, elementos para la comprensión del paisaje valenciano. (Una revisión seis años después), *Las formas de los paisajes mediterráneos*, 425-472, Jaén.

GONZÁLEZ VILLAESCUSA, R., 2007, Ce que la morphologie peut apporter a la connaissance de la centuriation d'Ilici (Elche, Espagne), *Agri centuriati*, 4, 29-42.

GONZÁLEZ PÉREZ, V., 1974, *La centuriatio de Ilici*, Estudios sobre centuriaciones romanas en España, 101-113, Madrid.

GORGES, J. G., 1983, Remarques sur la detection des cadastres antiques en Péninsule Ibérique: a propòs d'Elche et de Mérida, *Cadastres et espace rural. Approches et réalités antiques*, 199-206, Paris.

GUILLAUMIN, J.-Y., 2002, Note sur le document cadastral romain découvert à l'Alcudia (Elche, province d'Alicante), *Dialogues d'Histoire Ancienne*, 28,1, 113-134.

GURT, J.M., LANUZA, A., PALET, J.M., 1996, Revisión del catastro romano de Ilici (Elche), *Pyrenae* 27, 215-226.

MAYER, M., OLESTI, O., 2001, La sortitio de Ilici. Del documento epigráfico al paisaje histórico, *Dialogues d'Histoire Ancienne*, 27, 1, 109-130.

RAMOS FERNÁNDEZ, R., 1976, Las villas de la centuriación de Ilici, *Symposion de ciudades augusteas*, 209-216, Zaragoza.

Créditos | Crèdits | Credits |

Comisario/ Comissari/ Exhibition Curator

Manuel H. Olcina Doménech
Director Técnico del MARQ/ Director Técnico del MARQ/ Technical Director of the MARQ

Director Gerente de la Fundación MARQ/ Director Gerent de la Fundació/ Managing Director of the MARQ Foundation

Josep Albert Cortés i Garrido

Director de Exposiciones/ Director d'Exposicions/ Director of Exhibitions

Jorge A. Soler Díaz

Conservador cataloguista/ Conservador cataloguista/ Curator

Rafael Azuar Ruiz

Diseño/ Disseny/ Design

Lorena Hernández Serrano

PRODUCCIÓN EXPOSICIÓN

Unidad de exposiciones MARQ/

PRODUCCIÓ EXPOSICIÓ

Unitat d'exposicions MARQ/

EXHIBITION PRODUCTION

Exhibition Department of MARQ

Juan A. López Padilla

José L. Menéndez Fueyo

Teresa Ximénez de Embún Sánchez

Lorena Hernández Serrano

Miriam Parra Villaescusa

Documentación/ Documentació/ Research

Julio Ramón Sánchez

Audiovisual/ Audiovisual/ Audiovisual

Lorena Hernández Serrano

Página Web/ Pàgina web/ Website

Ignacio Hernández Torregrosa

Lorena Hernández Serrano

Conservación y Restauración/ Conservació i Restauració/ Conservation and Restoration

Silvia Roca Alberola

Elena santamarina Albertos

Antonio Chumillas Sáez

Institución Prestataria/ Institució Prestatària/

On loan from

Museo Monográfico de La Alcudia.

Fundación Universitaria de Investigación

Arqueológica La Alcudia.

Textos/ Textos/ Texts by

Manuel H. Olcina Doménech

Traducción de textos al inglés/ Traducció de textos a l'anglès/ Translation of the texts in English

Pilar López Iglesias

Dan Miles

Traducción de textos al valenciano/ Traducció de textos al valencià/ Translation of the texts in Valencian

David Azorín Martínez

Material Gráfico/ Material Gràfic/ Images

MARQ, excepto/ excepte/ except for:

Figura 1 y 9: Foto aérea del Servicio de Cartografía y Topografía del Ayuntamiento de Elche.

Figura 2: Vuelo de 1956

Figura 1 i 9: Foto aèria del Servei de Cartografia i Topografia de l'Ajuntament d'Elx.

Figura 2: Vol de 1956

Figure 1 y 9: Aerial photography carried out by the Servicio de Cartografía y Topografía del Ayuntamiento de Elche.

Figure 2: 1956 flight

Seguros/ Assegurances/ Insurance

Aon Gil y Carvajal

Seguridad/ Seguretat/ Security

Tomás Jiménez Pareja

Impresión folleto/ Impressió fullet/ Pamphlet printed by:

Imprenta Provincial

Impresión panel/ Impressió panell/ Panel printed by:

Fotograbados

DL/ DL/ LD:

SAGZ, BM SAGZ, SAGZ, BM SAGZ
N H R N O P N M M N H R N O P N M M
T M I X N S T U Y T M I X N S T U Y

MARQ
MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ALICANTE

